

Kod uczestnika

Stoją książki w bibliotece, a w tych książkach cały świat

Lucyna Krzemieniecka

ZADANIA
V MINIOLIMPIADY JĘZYKA POLSKIEGO NA LITWIE
DLA UCZNIÓW KLAS VIII

13 kwietnia 2016 r.
WILNO

TEST (60 punktów)

Przeczytaj tekst A i wykonaj zadania 1-14.

TEKST A**Opowieść o książce**

Wydawałoby się, że trudno mówić o prawdziwych książkach w takim kraju, jak starożytna Mezopotamia, gdzie głównym materiałem piśmiennym były ciężkie i grube tabliczki gliniane, mieszczące stosunkowo niewiele tekstu. A przecież i z tym materiałem dawano sobie jakoś radę: gdy tekst dzieła był zbyt obszerny, umieszczano go na większej liczbie tabliczek.

Prawdziwym protoplastą-przodkiem współczesnej książki był papirusowy¹ zwój, czyli rulon staroegipski, złożony przeciętnie z 20 arkuszy papirusu przyklejonych do siebie kolejno zachodzącymi na siebie brzeżkami. Zwój taki, rozwinięty całkiem, mierzył około 20 metrów długości i 30 do 47 cm szerokości. Tekst zapisywano czarnym atramentem, używając czerwonego do zaznaczenia początku rozdziałów. Przy czytaniu trzymano zwój w lewej ręce i rozwijano go w miarę czytania kolumn pisma, tworzących jakby stronice oddzielone od siebie marginesami. Zwoje przechowywano w dzbanach glinianych i skrzynkach. Świątynie zawierały pokoje biblioteczne z katalogami wypisanymi na ścianach.

Zwój jako forma książki przejęty został niemal bez zmian przez Greków, którzy sprowadzali papirus z Egiptu prawdopodobnie już od VII wieku, a używali go powszechnie od V wieku p.n.e. Wobec tego, że Grecy, odwrotnie niż Egipcjanie, pisali tekst od lewej do prawej strony (tak jak i my dzisiaj), czytelnik grecki brał zwój w prawą rękę i rozwijał lewą; ułatwiał operowanie zwojem drążek przymocowany do jednego końca zwoju; niekiedy były to dwa drążki na obu końcach zwoju. Zwoje przechowywano w glinianych skrzyniach albo w walcowatych pudełkach. Drążki – drewniane lub z kości słoniowej – miały na obu końcach gałkę lub zagięcie, do którego przywiązywano kartkę z tytułem książki; gdy zwój chowano do pudełka, kartkę przewieszano przez jego otwór na zewnątrz, co ułatwiała wyszukanie potrzebnej książki. Zwój był o tyle niepraktyczny w użyciu, że dla znalezienia poszukiwanego miejsca w tekście trzeba było go wiele razy odwijać i zwinąć.

Papirus, tańszy od pergaminu², choć mniej trwały i dający się zapisywać tylko po jednej stronie, konkurował zwycięsko z nim przez dobre tysiąc lat: grecka i rzymska literatura antyczna właściwie od początku do końca zapisywana była na zwojach papirusowych. Jednak właśnie pergaminowi przeznaczone było zmienić w sposób zasadniczy postać książki. Ulepszone sposoby produkcji podniosły jego jakość i obniżyły koszt. Używano jednak pergaminu ze skór cielęcych, owczych i kozich od stuleci zgodnie z tradycją używania papirusu, to znaczy – w zwojach. W końcu jednak przyszło komuś do głowy, że niepraktyczną formę zwoju zastosowano do papirusu tylko dlatego, że gdy go złożyć na pół lub czworo, pęka i kruszy się na zgięciach. Pergamin natomiast można krajać na dogodnie, niewielkie arkusze, składać na pół, po czym wkładać jedne w drugie, tworząc rodzaj zeszytu, a następnie zeszyty takie zszywać grzbietami. Otrzymaną w ten sposób postać książki pergaminowej nazwano kodeksem.

Od końca I wieku n.e. forma kodeksu rozpowszechniła się w całym basenie śródziemnomorskim; zwój i kodeks współżyły z sobą przez czas długi, aż wreszcie kodeks zwyciężył dla swoich rozlicznych zalet. Ścisły stos połączonych kartek dawał się otworzyć w dowolnym miejscu, umożliwiając odnalezienie poszukiwanego ustępu bez konieczności rozwijania i zwiniania rulonów; pergamin umożliwiał obustronne zapisywanie kartek, oszczędzając dokładnie połowę miejsca; dzięki temu, jak również dzięki spistości swego kształtu kodeks mógł zawierać bardzo długie teksty.

¹ *Papirusowy* – zrobiony z papirusu, rośliny rosnącej w Egipcie, z której łądy wytwarzano zwoje papirusowe.

² *Pergamin* – cienka, odpowiednio wyprawiona skóra używana do pisania.

Książkę czekały jeszcze dwie wielkie rewolucje, z których każda przyczyniła się do jej szerokiego upowszechnienia. Pierwsza to wprowadzenie do Europy od XII wieku nowego materiału piśmiennego, od tysiąca lat używanego w Chinach – papieru. Druga dotyczy powielania egzemplarzy książek. W starożytnym Rzymie księgarnie bądź osoby prywatne zamawiały kopie u przepisywaczy. Większe grupy skrybów-szybkopisów o ładnym charakterze pisma prawdopodobnie pisały pod dyktando. W średniowieczu przez całe stulecia zakonnicy, zwłaszcza benedyktyni³, pojedynczo, w pomieszczeniu klasztornym zwanym *scriptorium*⁴, przepisywali z pożyczanego egzemplarza księgę, czyniąc to z własnej ochoty lub na zamówienie klasztoru albo księcia. Często księgi te bywały artystycznie zdobione zarówno w oryginale, jak i na kopii. Dlatego do dziś mówi się o benedyktyńskiej – dokładnej, wytrwałej, mrówczej – pracy. Ale handel książkami nie istniał na Zachodzie przez czas bardzo długi. Odrodził go dopiero wynalazek druku w połowie XV wieku. Druk z ruchomych czcionek znany był już w Chinach w XI wieku, ale w Europie wynaleziono go niezależnie, po raz drugi. Uczynił to złotnik z Moguncji, Niemiec Johannes Gutenberg, wynalazca farby i prasy drukarskiej oraz maszyny do odlewania czcionek.

Wg Władysława Kopalińskiego

1. Ponumeruj ilustracje zgodnie z kolejnością, w jakiej przedmioty na nich przedstawione występowały na przestrzeni dziejów.

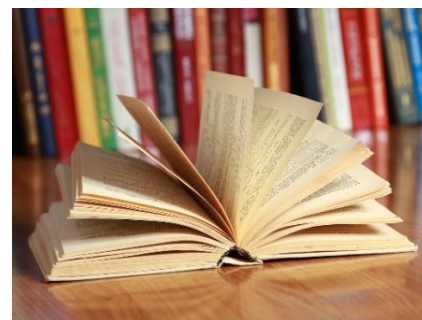
Kodeks pergaminowy

Tabliczka gliniana

Zwój papirusowy

Książka

2 punkty

³ *Benedyktyni* – założony w VI w. przez św. Benedykta zakon.

⁴ *Scriptorium* (łac.) – skryptorium, pomieszczenie klasztorne, w którym zakonnicy przepisywali książki.

2. Zaznacz **cztery** poprawne odpowiedzi.

Zwoje papirusowe:

- a) były obustronnie zapisane tekstem;
- b) były zapisywane czarnym i czerwonym atramentem;
- c) składały się z 20 osobnych kart papirusu;
- d) mogły mieć 40 cm szerokości;
- e) miały przymocowane na końcach drążki, które ułatwiały ich przewijanie;
- f) miały tytuł zapisany w pierwszej linijce tekstu;
- g) były przechowywane na półkach bibliotecznych;
- h) były przechowywane w glinianych pojemnikach.

2 punkty

3. Czym egipski zwój papirusowy różnił się od greckiego? Odpowiedź sformułuj własnymi słowami.

---

2 punkty

4. Gdzie znajdowały się pierwsze pomieszczenia, które można uznać za poprzedników bibliotek? Wypisz odpowiednie zdanie z tekstu.

---

1 punkt

5. Wskaż strzałkami, które z podanych właściwości cechują zwój papirusowy, a które – kodeks pergaminowy.

Zwój papirusowy	Właściwości	Kodeks pergaminowy
	A. miał pochodzenie roślinne	
	B. pozwalał szybko odnaleźć poszukiwany fragment tekstu	
	C. dawał się łatwo krajać i składać	
	D. mógł pomieścić większą ilość tekstu	
	E. był znacznie tańszy	
	F. był znacznie trwalszy	

3 punkty

6. Jakie wydarzenia autor uważa za dwie rewolucje w historii książki?

1. _____

2. _____

2 punkty

7. W którym kraju został wynaleziony papier?

- A. Egipt   B. Niemcy   C. Chiny   D. Mezopotamia

1 punkt

8. Wypisz z tekstu **cztery** rzeczowniki osobowe, które odnoszą się do Gutenberga.

1. _____ 2. _____
3. _____ 4. _____

2 punkty

9. Z jakimi faktami z historii rozwoju książki należy kojarzyć pochodzenie następujących frazeologizmów?

Frazeologizm	Znaczenie frazeologiczne	Fakt, z którym wiąże się pochodzenie frazeologizmu
A. <i>benedyktyńska praca</i>	‘praca czasochłonna, dokładna, wymagająca cierpliwości’	
B. <i>trudno by to spisać na wołowej skórze</i>	‘czegoś jest bardzo dużo’	

4 punkty

10. Dopisz po **cztery** określenia do wyrazów *czytać* i *pisać*.

A. czytać (jak?) _____

B. pisać (jak?) _____

4 punkty

11. Pod podanymi czasownikami wpisz nazwy wykonawców tych czynności.

A. pisać _____	B. ilustrować _____	C. drukować _____
D. redagować _____	E. wydawać _____	F. tłumaczyć _____

3 punkty

12. Przekształć zdania złożone na pojedyncze, zastępując jedną z form czasownika imiesłowem przymiotnikowym.

1. Łodygi papirusu cięto wzdłuż na paski i układano ściśle obok siebie. - _____

_____

_____

2. Najpopularniejszy był papirus, który rósł nad brzegami afrykańskich rzek. - _____

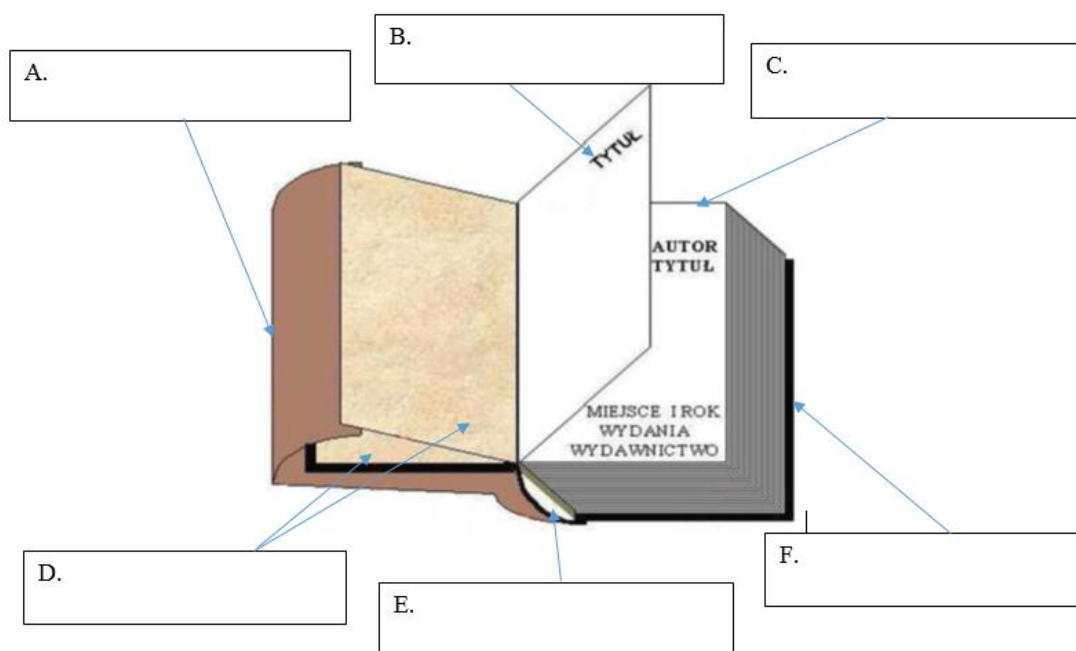
_____

3. Nazwa pergaminu pochodzi od miasta Pergamon, które znajduje się w Turcji. - _____

_____

6 punktów

13. Wpisz w odpowiednie miejsca przy ilustracji nazwy elementów książki: *grzbiet*, *karta tytułowa*, *karta przedtytułowa*, *obwoluta*, *okładka*, *wyklejka*.

3 punkty

14. Obok podanych znaczeń wpisz następujące wyrazy: *audiobook*, *bestseller*, *biały kruk*.

A. Książka, która w określonym czasie cieszy się nadzwyczajnym powodzeniem, jest kupowana, niezależnie od swoich wartości literackich - _____

B. Cenna i unikatowa książka, rzadkość na rynku księgarskim - _____

C. Nagranie dźwiękowe książki na płycie CD lub w formacie mp3, przeznaczone do słuchania - _____

3 punkty

Suma punktów za zadania 1-14	
------------------------------	--

Przeczytaj tekst B i wykonaj zadania 15-22.

TEKST B

Tadeusz Różewicz

Dodatkowe korzyści z książek

pożytek z książ i książek
bywa rozmaity

rano
po przebudzeniu
wyskakujemy rażno z łóżka
(szkoda dnia!)
bierzemy książkę
(jeśli takową mamy w domu)
i zaczynamy gimnastykę

chodzimy z książką
na głowie
po jednej linii

pytacie państwo
"jaką książkę"
tu chodzi nie o książkę
ale o równowagę

stawiamy stopę
za stopą
nie przesuwamy bioder
z boku na bok

odkładamy książkę
na bok
"jaką książkę?"
może być *Quo vadis*⁵
*Ogniem i mieczem*⁶
Johna R. R. Tolkiena
Der Herr der Ringe (...)⁷
*Stara baśń*⁸
wszystko jedno
może być nominowana

idziemy prosto
z zamkniętymi oczami
rozkładamy ramiona
na boki
idziemy w prostej linii

bierzemy głęboki oddech

---

⁵ *Quo vadis* – powieść historyczna Henryka Sienkiewicza (1846-1916), której akcja toczy się w starożytnym Rzymie.

⁶ *Ogniem i mieczem* – historyczna powieść Henryka Sienkiewicza (1846-1916), pierwsza część *Trylogii*.

⁷ *Der Herr der Ringe* (niem.) – *Władca Pierścieni*.

⁸ *Stara baśń* – powieść historyczna Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812-1887) o początkach polskiej państwowości.

15. Wypisz z wiersza **po dwa** zwroty czasownikowe z dopełnieniem i z okolicznikiem sposobu.

A. Zwroty czasownikowe z dopełnieniem	B. Zwroty czasownikowe z okolicznikiem sposobu.
1.	1.
2.	2.

4 punkty

16. Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Książki w wierszu zostały ukazane jako:

- a) źródło wszechstronnej wiedzy.
- b) przedmioty służące do uprawiania sportu.
- c) wartościowe rzeczy w życiu człowieka.

1 punkt

17. Jaki stosunek do książek wyraża podmiot liryczny w wierszu? Wybierz jedną spośród podanych odpowiedzi i uzasadnij ją odpowiednim cytatem z wiersza.

NIENAWIŚĆ   OBOJĘTNOŚĆ   PEDANTYCZNOŚĆ   SZACUNEK   ZAANGAŻOWANIE

Cytat: _____

2 punkty

18. Wypisz **dwa** cytaty z wiersza, w których występuje ironia, ukazująca ograniczenie współczesnego człowieka.

1. _____

2. _____

2 punkty

19. Jaki inny *pożytek z książek*, niż ukazany w wierszu, może mieć czytelnik? Wyjaśnij własnymi słowami w 1-2 zdaniach.

_____
 _____

2 punkty

20. W puste miejsca wpisz w odpowiedniej formie następujące wyrazy: *bibliofil, czytelnia, egzemplarz, katalog, księgozbiór, magazyn, skarbnica, starodruk*.

Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego jest najbogatszą na Litwie _____
 książek. Podstawę jej _____ stanowią książki podarowane przez króla

Zygmunta Augusta. Obecnie biblioteka liczy około 5,3 mln woluminów, wiele bezcennych _____, kolekcję kartograficzną profesora Joachima Lelewela i dużo innych wartościowych pozycji. Aby wypożyczyć książkę w tej bibliotece, trzeba najpierw ją znaleźć w _____ kartkowym lub elektronicznym. Następnie należy wypełnić rewers i oddać go pracownikom wypożyczalni lub _____, którzy powinni zamówioną książkę sprowadzić z _____ . Nawet najbardziej wymagający _____ znajdzie w tej bibliotece coś dla siebie, chociażby _____ pierwszej litewskiej książki Martynasa Mažvydasa „Katechizm“, wydany w 1547 roku w Królewcu.

4 punkty

21. Spośród podanych słowników wybierz te, o których jest mowa w zagadkach.

Słownik frazeologiczny, Słownik ortograficzny, Słownik poprawnej polszczyzny, Słownik poprawnej wymowy, Słownik synonimów, Słownik wyrazów obcych

A. Jeśli nie wiesz, czy Bałtyk to *morze* czy *może*, to ten słownik na pewno pomoże.

Odpowiedź: _____

B. Jeśli powtórzeń chcesz unikać, korzystaj z tego słownika.

Odpowiedź: _____

C. Jeśli nie znasz słowa *guru*, weź ten słownik stojący u góry.

Odpowiedź: _____

3 punkty

22. Sformułuj **cztery** zasady zachowania się w bibliotece w postaci krótkich zdań w trybie rozkazującym.

ZASADY ZACHOWANIA W BIBLIOTECE

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

4 punkty

Suma punktów za zadania 15-22	
-------------------------------	--

